

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1045 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farxod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususi banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамадиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashirish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	
O'zbekiston sug'urta bozorida esg va yashil moliya instrumentlaridan foydalanish holati va imkoniyatlari.....	662
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Xorazm viloyatida transport xizmatlari ko'rsatishning amaldagi holati tahlili va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	668
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	
Ulgurji savdo qoidalari va chakana savdodan farqli tomonlari	678
Batirova Raxima Abdujabbarovna, Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Xalqaro integratsiya jarayonlarida raqamli iqtisodiyotning o'rni.....	684
Zaripov Xurshid Zakir o'g'li	
Mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarining hozirgi holati	690
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari.....	696
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
Цели устойчивого развития и роль цифровых платформ в сфере трудовой миграции	702
Газиёва Сулхия Саидмашрафовна	
Onlayn savdo maydonchalarida mijoz sodiqligini shakllantirishda marketing strategiyalarining o'rni	706
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
Методологические основы оценки эффективности «зеленых» технологий в строительном секторе.....	710
Тожиева Дилфуза Бабамуратовна	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlar auditi masalalarini rivojlantirish.....	715
Mahmudov Saidjamol Kadirjanovich	
O'zbekiston Respublikasi soliq ma'murchiligini takomillashtirish jarayonlari	722
Mahmudova Sevara Rahmat qizi, Almardonov Muxammadali Ibragimovich	
Improving the efficiency of modern housing fund management system	726
D.A. Berdiyeva, Aminova Naima Umar qizi	
Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	731
Abduqahhorov Azizbek Abdullo o'g'li	

From Science to Business: How Universities Stimulate Innovation.....	735
A. Bobozhonov, A.M. Shatre, V. Kirilova Vladimirova, R.Kh. Karlibaeva	
Tashkilotlarda risklarni boshqarish strategiyalarining samaradorligini baholash: nazariy va amaliy yondashuvlar	740
Husanova Dilnura Mamrajab qizi	
Turli mulkchilik shakllaridagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining ekologik auditing nazariy jihatlarini	744
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirish omillari.....	749
Ne'matullayev Abdurasulxon Ximaydulla o'g'li	
Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida innovatsion korxonalar boshqaruvi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi amal qilish xususiyatlari	755
Naimov Azamat Xikmatovich	
Mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarda faoliyatini rivojlantirish.....	758
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Shuxratov Azizbek A'zamjon o'g'li	
Qurilgan organik mevalar eksportini rivojlantirishda yashil marketing strategiyalaridan foydalanish.....	764
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari.....	769
Ernazarov Gulam Bekbayevich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsion faoliyatni baholash va rivojlantirish mexanizmlari.....	774
Mavrolov Ravshan Nematjonovich	
Barqaror rivojlanish va korxonalarda barqarorlikni ta'minlash zaruriyati.....	780
Yakubova Dilfuza	
Yashil iqtisodiyot sharoitlarida barqaror rivojlanish, yashil texnologiyalar va ekologik menejmentning o'rni	785
Dilmurodov Abbas Anvar o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasi faoliyatini davlat tomonidan muvofiqlashtirish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish	788
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Tijorat banklarida chakana bank xizmatlarini rivojlantirish.....	795
Axmedov G'ofurjon G'ulomjonovich	
Turizm sohasini ekonometrik modellashda qo'llaniladigan ekonometrik usullar va amaliy imkoniyatlar	801
Shukurov Ikrom Abdurashitovich	
Sanoat tarmoqlarida investitsiyalar strukturasining iqtisodiy samaradorligi va innovatsiyalarni rag'batlantirish.....	807
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	
Mintaqa ziyorat turizmi samaradorligini oshirishda ekonometrik modellardan foydalanish.....	812
O'rinova Durdona Botir qizi	
Kichik biznes rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni pest (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-demografik, texnologik omillar) tahlili.....	816
Israilov Rustam Ibragimovich	
Qazib olish sanoati korxonalarini moliyaviy sog'lomlashtirishda muammolar va salbiy omillar: tahlil va zamonaviy yondashuvlar	825
Abduraxmanov Davron Burxanjonovich	
O'zbekistonning milliy merosi boyliklaridan turizmga foydalanish yo'llari	830
Samarov Xonqul Qahhorovich	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investision resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar	835
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Iqtisodiyotning ekologik transformatsiyasi sharoitida ijtimoiy o'sishni indikativ baholash metodologiyasi.....	841
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish istiqbollari.....	847
Pardayev To'liqin Nasirovich, Farxodov Farrux Furqatovich, Nomozov Abduvohid bdurazzoq o'g'li	
Механизмы устойчивого управления малым и средним бизнесом в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта.....	852
Зокирова Фарангиз Тулкиновна	
Yashil bank xizmatlari va uni joriy etish bilan bog'liq muammolar.....	862
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	
Barqaror qishloq xo'jaligi ta'minot zanjirlarida transport tizimlarini optimallashtirish.....	867
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Moliyaviy rejalashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni.....	874
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Mintaqa sanoatida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va infratuzilmasini tashkil etish.....	881
Salayev Jasurbek Komilovich	
Surxondaryo viloyatida 2010–2024-yillardagi yalpi hududiy mahsulotining iqtisodiy statistik tahlili.....	888
Ismoilov Davronbek Ilxomjon o'g'li	
Yashil obligatsiyalar va barqaror moliyalashtirishning davlat qarzi siyosatiga ta'siri.....	893
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Модели Альтмана и Таффлера как инструмент диагностики финансовой устойчивости предприятий.....	897
Утемуратова Бибихон Даниловна	
Individual tadbirkorlik va mustaqil bandlik asosida olinadigan daromadlarni soliqqa tortishning fundamental asoslari.....	903
Yakubov San'abek Ravshanbekovich	
China's trade relations with Central Asia: an empirical analysis based on the trade gravity model.....	912
Ye Maoqing	
O'zbekistonda turizm sohasida smart texnologiyalar joriy etishning holati va yo'nalishlari.....	920
Qutbiddinov Shamsiddin Kamoliddin o'g'li	
Application of modern information systems in the assessment of the technical condition of the equipment of electrical energy networks.....	924
Sobirov Muzaffar Azatovich	
Стратегическое управление экономическим потенциалом Узбекистана.....	932
Садуллаева Муслимахон Саидамировна	
Auditda raqamli texnologiyalarni qo'llash tarixi va istiqbollari.....	936
Muydinov Erkin Djамaldinovich	
Bank majburiyatlari va aktivlarining vaqtinchalik nomutanosibliklari riskini kamaytirish.....	940
Ibrohimov D.M.	
Priority directions and legal bases of improving of the tax system of the Republic of Uzbekistan.....	945
Sadikov Iskandar Gayratovich	
Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik va bandlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash.....	950
Karshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish uchun ijtimoiy himoya va mehnat bozoriga kirishni kuchaytirish.....	954
Mamashokirova Iroda Samar qizi	
Soliq ma'murchiligi va raqobat muhitining o'zaro bog'liqligini nazariy asoslari.....	958
Donaboyev Jahongir Husan o'g'li	
Региональный туристский кластер – как инструмент повышения эффективности экономики региона.....	965
Юсупова Нигина Тажиевна	
Bank tizimida esg omillarining samaradorligini oshirishda marketing tadqiqotlaridan foydalanishning nazariy va uslubiy asoslari.....	971
Xoliyov Murod Qahramon o'g'li	

Теоретические взгляды на цифровую экономику, цифровую трансформацию	977
Шарипова Шахло Истамовна	
Qoraqalpog'iston Respublikasining raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari va strategik yo'nalishlari.....	982
Tleubergenov Raxat Shahibaevich	
Mintaqalar transport tizimini kompleks rivojlantirish istiqbollarini tadqiq etishning ilmiy-uslubiy asoslari.....	986
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
Loyiha boshqaruvida amaliy misollar orqali jinoyat holatlarini tahlili	994
To'yqulov Abbosjon Ali o'g'li	
Advancing tourist safety management in Uzbekistan's growing tourism industry: a systems theory approach.....	999
Laylo Primova	
Qoraqalpog'iston Respublikasida maishiy xizmatlar sifatini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi muammolar.....	1006
Yerejepova Bibisara Abibullayevna	
Основные проблемы и вызовы в создании умных городов	1010
Хакбердиева Нозима Кахрамоновна	
Qurilish obyekti smeta narxlarini aniqlashdagi muammolar va ularning oqibatlari.....	1015
Asadova Maftuna Sa'dullaevna	
Mintaqani barqaror rivojlantirishda paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatini oshirish.....	1020
Ismailov Temur Pulatovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligi: statistik ko'rsatkichlar va ekonometrik modellarning tahlili	1024
Sharipov R.S.	
Sanoat infratuzilmasining tarkibiy tuzilishi va tartibga solish mexanizmlari.....	1030
Rasulov Jamshid Karimovich	
To'qimachilik sanoati korxonalarida eksport salohiyatini rivojlantirishda boshqaruv jarayonlarini o'ziga hos xususiyatlari.....	1036
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
Budjetdan tashqari pensiya jamg'armasi tomonidan so'ngi yillarda amalga oshirilgan ishlar moliyaviy tahlili	1040
Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li	

BUDJETDAN TASHQARI PENSIYA JAMG'ARMASI TOMONIDAN SO'NGI YILLARDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR MOLIYAVIY TAHLILI

Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li

Phd, dots v.b. Ma'mun universiteti

ORCID: [0009-0002-3892-4316](https://orcid.org/0009-0002-3892-4316)

E-mail: sherjonov_sherjon@mamunedu.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida Budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasining so'nggi yillardagi faoliyati va moliyaviy natijalari tahlil qilingan. Pensiya va ijtimoiy nafaqa oluvchilar sonining o'sishi, tayinlangan o'rtacha pensiya miqdorining ko'payishi hamda jamg'arma daromadlari va davlat budjeti transfertlari hajmi ko'rib chiqilgan. Shuningdek, pensiya tizimining aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlashdagi o'rni va istiqboldagi moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: Budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi, pensiya ta'minoti, ijtimoiy nafaqa, moliyaviy tahlil, daromadlar, transfertlar, barqarorlik, ijtimoiy himoya.

Abstract: This article analyzes the recent activities and financial performance of the Extra-Budgetary Pension Fund of the Republic of Uzbekistan. It examines the growth in the number of pension and social benefit recipients, the increase in the average assigned pension amount, as well as the fund's revenues and state budget transfers. The role of the pension system in ensuring social protection of the population is highlighted, and proposals are made to strengthen its financial sustainability in the future.

Key words: Extra-Budgetary Pension Fund, pension provision, social benefits, financial analysis, revenues, transfers, sustainability, social protection.

Аннотация: В данной статье проанализирована деятельность и финансовые результаты внебюджетного Пенсионного фонда Республики Узбекистан за последние годы. Рассмотрены рост числа получателей пенсий и социальных пособий, увеличение среднего размера назначенной пенсии, а также объемы доходов фонда и трансфертов из государственного бюджета. Кроме того, отмечена роль пенсионной системы в обеспечении социальной защиты населения и предложены меры по обеспечению ее финансовой устойчивости в будущем.

Ключевые слова: внебюджетный Пенсионный фонд, пенсионное обеспечение, социальные пособия, финансовый анализ, доходы, трансферты, устойчивость, социальная защита.

KIRISH

Hozirgi davrda pensiya tizimlari nafaqat alohida mamlakatlar, balki butun jahon moliya tizimi barqarorligi uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Demografik o'zgarishlar — aholining qarishi, umr davomiyligining ortishi, tug'ilish darajasining pasayishi kabi omillar pensiya ta'minoti tizimiga katta bosim o'tkazmoqda. Shu bilan birga, global iqtisodiy inqirozlar, moliya bozorlaridagi beqarorlik, inflyatsiya va foiz stavkalari tebranishi pensiya jamg'armalari aktivlarini boshqarishda yangi yondashuvlarni talab qilmoqda.

Jahon tajribasida ko'plab davlatlar pensiya tizimlarini isloh qilishga, ularni yanada barqaror va uzoq muddatli moliyalashtirish manbaiga aylantirishga e'tibor qaratmoqda. OECD mamlakatlarida pensiya jamg'armalarining aktivlari yalpi ichki mahsulotga nisbatan sezilarli darajada o'sib, trillionlab dollarlarni tashkil etmoqda. Shu bilan

birga, ko'plab mamlakatlarda aniq majburiyatli (Defined Benefit) tizimlardan aniq hissa qo'shishga asoslangan (Defined Contribution) tizimlarga o'tish tendensiyasi kuchaymoqda. Bu esa pensiya tizimining barqarorligini oshirish va davlat budjeti yukini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida pensiya jamg'armasi tizimi davlat moliya siyosatining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Chunki aholining katta qismini ijtimoiy himoya qilish, mehnat faoliyatini tugatgan fuqarolarning barqaror daromad manbaiga ega bo'lishini ta'minlash pensiya jamg'armasi orqali amalga oshiriladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda pensiya ta'minotini isloh qilish, ularning to'lovlarini oshirish va moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish bo'yicha qator choralar ko'rilmogda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pension jamg'armalari, xususan budjetdan tashqari jamg'armalar, davlat budjetidan tashqarida faoliyat yurituvchi muhim moliyaviy subyekt sifatida pensiya tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Xalqaro tadqiqotlar va ilmiy adabiyotlar bu turdagi jamg'armalarning boshqaruv, nazorat va riskboshqaruv mexanizmlariga alohida e'tibor qaratadi, chunki ularning investitsiya siyosati va kapital yetariligi nafaqa kafolatlar bilan bevosita bog'liq. Shu bois, adabiyot pensiya jamg'armalarining moliyaviy ko'rsatkichlarini baholashda nafaqat investitsiya natijalari, balki boshqaruv va reguliator mexanizmlarini ham tahlil qiladi.

Adabiyotlarda ko'rsatilishicha, pensiya jamg'armalarining moliyaviy samaradorligiga eng katta ta'sir ko'rsatadigan omillardan biri — korporativ boshqaruv va reguliator talablaridir. OECD va World Bank tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, reguliator talablariga javob beradigan va shaffof hisoboti mavjud bo'lgan mamlakatlarda pensiya jamg'armalari uzoq muddatda yaxshiroq riskmoslashtirilgan daromadlilikni ko'rsatadi. Shu bilan birga, boshqaruv strukturasi va mustaqillik darajasi investitsiya qarorlariga, ya'ni aktivlar taqsimoti, leverage va likvidlik siyosatiga bevosita ta'sir qiladi, natijada jamg'arma ishonchi va moliyaviy hisobdorligi oshadi.

Empirik tadqiqotlar pensiya jamg'armalarining investitsiya strategiyalari, masalan aktsiyalar va obligatsiyalar o'rtasidagi taqsimot, xususi kapital va ko'chmas mulkka sarmoya kiritish, hamda boshqaruv faoliyati ularning moliyaviy natijasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Ba'zi tadqiqotlar jamoat pensiya jamg'armalarida haddan tashqari optimistik prognozlar va yuqori riskli aktivlarga ortiqcha eksponirovka mavjudligini ta'kidlaydi; bunday holatlar bozor burilishlarida jiddiy moliyaviy zaifliklarga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, aktivlarni diversifikatsiya qilish va riskga mos baholash usullari, ya'ni riskadjusted performance metrics, samaradorlikni ob'ektiv baholash uchun zarurdir.

O'zbekiston kontekstida davlat tomonidan ajratilgan budjetdan tashqari jamg'armalar, jumladan pensiya jamg'armasi, qisqa va o'rta muddatli budjet rejimlaridan uzoqlashish maqsadida yaratilgan bo'lib, ularning xarajat va daromadlari umumiy davlat moliyasiga ta'sir qiladi. Mahalliy va xalqaro tahlillar budjetdan tashqari jamg'armalarning razmerlari, shaffofligi va hisobdorligini yaxshilash orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash mumkinligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, O'zbekistondagi hisobdorlik va integratsiya masalalari, masalan qaysi xarajatlar offbudget hisoblarga o'tilishi, tizimning samaradorligini pasaytiradi va bu masala ilmiy tahlilda alohida e'tibor talab qiladi.

So'nggi yillarda xalqaro miqyosda pensiya aktivlari hajmi o'sishda davom etmoqda, reguliatorlar va siyosatchilar esa shaffoflik, risknazorat va ishtirokchilarga tushunarli axborot berish talablarini kuchaytirmoqda. OECD va boshqa tashkilotlar assetbacked pensionlarni rivojlantirish va pensiya tizimlarining barqarorligini ta'minlash uchun tavsiyalar beradi. Ular aktivlarni diversifikatsiya qilish, bozorlarga mos keluvchi hisob-kitob metodologiyalari va foydalanuvchilar uchun tushunarli axborot paneli yaratish zaruratini ta'kidlaydi. Bu yondashuvlar budjetdan tashqari pensiya jamg'armalarida ham qo'llanilishi lozim va ularning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Mavjud adabiyotlarda aniqlangan bo'shliqlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: mamlakatlararo taqqoslashlarda standartlashtirilgan va riskmoslashtirilgan natijalarni olish uchun ma'lumotlar yetishmasligi; budjetdan tashqari jamg'armalarning milliy budjet bilan o'zaro ta'siri, ayniqsa kichik mamlakatlarda yetarlicha chuqur empirik tahlil qilinmaganligi; reguliator choralari va ichki boshqaruv yaxshilanganda qaysi mexanizmlar orqali moliyaviy barqarorlik sezilarli darajada yaxshilanayotgani haqida aniq ma'lumotlarning cheklanganligi. Shu sababli, O'zbekiston misolida ham ma'lumotlarni konsolidatsiya qilish va standart ko'rsatkichlar yaratish, investitsiya siyosatining uzoq muddatli nafaqa kafolatlariga ta'sirini simulyatsiya qilish va reguliator hamda boshqaruv islohotlarining empirik bahosini olish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, xalqaro adabiyot budjetdan tashqari pensiya jamg'armalarining moliyaviy natijalarini hal qilishda boshqaruv, reguliatorlik, aktivlar taqsimoti va hisobdorlikning muhimligini ta'kidlaydi. O'zbekiston kontekstida mavjud tahlillar jamg'armalarning budjet bilan o'zaro ta'siri va hisobdorlik tizimlarini takomillashtirish zaruratini ko'rsatadi. Ushbu maqola uchun amaliy ahamiyatga ega jihat — milliy ma'lumotlarni xalqaro riskmoslashtirilgan o'lchovlar bilan solishtirish va boshqaruv islohotlarining moliyaviy ta'sirini empirik ravishda aniqlashdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mavzuga oid iqtisodiy nazariyalar, davlat moliyaviy siyosati konsepsiyalari, klassik va zamonaviy makroiqtisodiy model va yondashuvlar o'rganildi. Moliya va iqtisodiyot bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, maqolalari va monografiyalari tahlil qilindi.

O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, Davlat budjeti to'g'risidagi qonunlari hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Davlatning fiskal siyosati va ijtimoiy dasturlarining huquqiy bazasi o'rganildi.

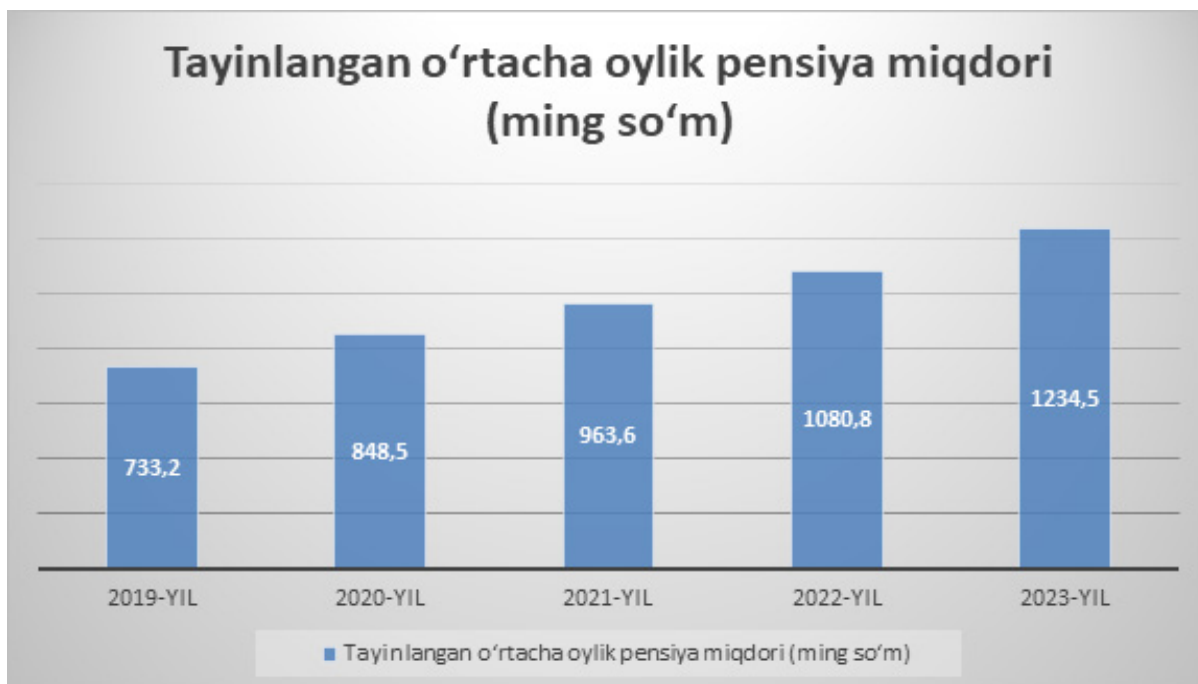
Amaliyotda qo'llanilgan davlat moliyaviy siyosati dasturlarining natijalari tahlil qilindi. Aholi turmush darajasi, ijtimoiy infratuzilma, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalaridagi o'zgarishlar monitoring qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Davlat moliyasida pensiya jamg'armasi tizimi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat aholining mehnat faoliyatidan keyingi ijtimoiy himoyasini ta'minlash, balki davlat budjetining barqarorligini saqlash, iqtisodiyotda uzoq muddatli investitsiya manbalarini yaratish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda ham muhim o'rin tutadi. Bugungi globallashuv sharoitida aholining demografik tarkibi, umr davomiyligining uzayishi, iqtisodiy inqirozlar va bozor xatarlarining ortishi pensiya jamg'armalari faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli pensiya tizimini isloh qilish, jamg'armalar resurslarini samarali boshqarish, ularning shaffofligini ta'minlash va investitsiya salohiyatidan oqilona foydalanish masalalari jahon amaliyotida ham, O'zbekiston sharoitida ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Pensiya jamg'armasi tizimining davlat moliyasidagi o'rni shundaki, u bir tomondan aholining ijtimoiy ehtiyojlarini qondirsa, ikkinchi tomondan moliyaviy resurslarni yig'ib, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, pensiya tizimining hozirgi holatini va jahon tajribasidagi istiqbollarni o'rganish davlat moliya siyosati samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda pensiya jamg'armalarining aktivlari yalpi ichki mahsulotga (YaIM) nisbatan kattalashmoqda. Masalan, OECD mamlakatlarida pensiya aktivlari YaIMga nisbatan o'rtacha 55 % ga yetgan, ba'zi mamlakatlarda esa 100 % dan oshgan. Shu bilan birga, Global Pension Assets Study 2025'da 22 yirik pensiya bozori bo'yicha jamg'arma aktivlari taxminan US\$58.5 trillion tashkil qilgani qayd etilgan (1-rasm).

1-rasm. Tayinlangan o'rtacha oylik pensiya miqdori (ming so'm)

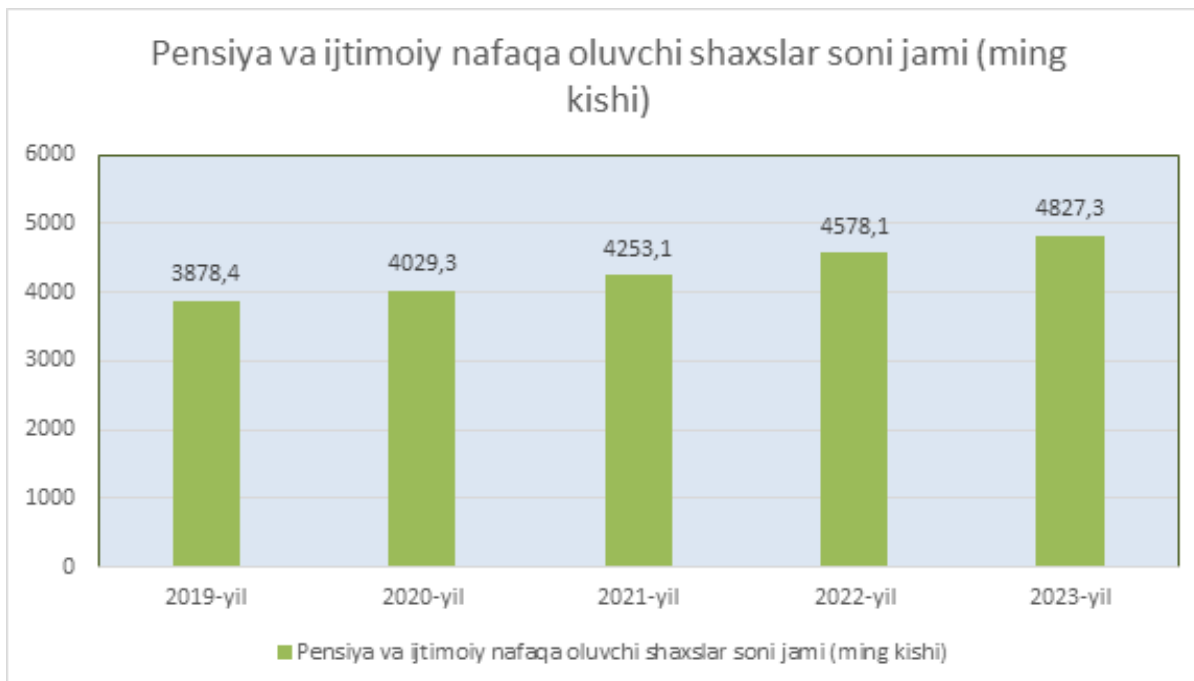
So'nggi yillarda O'zbekistonda pensiya ta'minoti ko'rsatkichlari izchil oshib bormoqda. Xususan, 2019–2023-yillar davomida nafaqa oluvchilar soni ortib borishi bilan bir qatorda, tayinlangan o'rtacha oylik pensiya miqdori ham muntazam ravishda ko'paymoqda. Bu esa aholining ijtimoiy himoyasi darajasi yildan-yilga mustahkamlanayotganidan dalolat beradi.

2019-yilda tayinlangan o'rtacha oylik pensiya miqdori 733,2 ming so'mni tashkil qilgan. 2020-yilda bu ko'rsatkich 848,5 ming so'mga yetib, o'sish qayd etilgan. 2021-yilda pensiya miqdori yanada oshib, 963,6 ming

so'mni tashkil qilgan. 2022-yilda o'rtacha oylik pensiya miqdori 1 080,8 ming so'mga yetgan. 2023-yilda esa ushbu ko'rsatkich eng yuqori darajaga chiqib, 1 234,5 ming so'mni tashkil qilgan.

Umuman olganda, 2019–2023-yillar mobaynida o'rtacha pensiya miqdori 501,3 ming so'mga oshgan bo'lib, bu pensiya ta'minotining yildan-yilga yaxshilanayotganligini ko'rsatadi (2-rasm).

2-rasm. Pensiya va ijtimoiy nafaqa oluvchi shaxslar soni jami (ming kishi)

2019-yilda pensiya va ijtimoiy nafaqa oluvchi shaxslar soni 3 878,4 ming kishini tashkil etgan. 2020-yilda bu ko'rsatkich 4 029,3 ming kishiga yetib, avvalgi yilga nisbatan oshgan. 2021-yilda u yanada ortib, 4 253,1 ming kishini tashkil qilgan. 2022-yilda pensiya va ijtimoiy nafaqa oluvchilar soni 4 578,1 ming kishiga yetgan. 2023-yilda esa ushbu ko'rsatkich 4 827,3 ming kishini tashkil etib, so'nggi besh yillik davrda eng yuqori darajaga chiqqan.

Umuman olganda, 2019–2023-yillar mobaynida pensiya va ijtimoiy nafaqa oluvchilar soni 948,9 ming kishiga ko'paygan, ya'ni o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi mamlakat moliyaviy tizimining muhim bo'g'ini sifatida aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlashda beqiyos rol o'ynaydi. 2024-yilning yanvar–iyun oylaridagi ko'rsatkichlar jamg'armaning barqaror ishlashini va moliyaviy intizomning ta'minlanganini ko'rsatmoqda.

Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, Pensiya jamg'armasi daromadlari prognoz ko'rsatkichlariga nisbatan 23 066,5 mlrd. so'mni tashkil qilib, reja 101,5 % ga bajarilgan. Ushbu natija tizimning prognozlashtirish va daromadlarni yig'ish samaradorligidan dalolat beradi. Shuningdek, jami tushumlarda soliqlardan tashqari tushumlarning 32,3 mlrd. so'mni tashkil qilgani jamg'arma moliyaviy manbalarining diversifikatsiyasi borasida muhim qadam hisoblanadi.

Buning natijasida, 2024-yil 1-iyul holatiga Pensiya jamg'armasida 2 837,3 mlrd. so'm erkin qoldiq mablag'lar shakllangan. Bu mablag'lar 17 kunlik pensiya to'lovlarini amalga oshirish uchun yetarli bo'lib, pensiya tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, to'lovlarni o'z vaqtida amalga oshirish maqsadida davlat budjetidan 6 815,0 mlrd. so'm transfert ajratilgani, pensiya ta'minotining davlat tomonidan kafolatlanganligini va ijtimoiy himoya masalalariga alohida e'tibor qaratilayotganini ko'rsatadi.

Joriy yilning yanvar–iyun oylarida fuqarolarga davlat pensiyalarining barcha turlari uchun to'lovlar 30 081,4 mlrd. so'mni tashkil etdi. Har oyda pensiya to'lovlari uchun talab etilgan mablag'lar belgilangan muddatlarda moliyalashtirilishi hamda to'lanishi ta'minlandi.

Pensiyalarning eng kam miqdorlarini minimal iste'mol xarajatlari miqdoriga yetkazish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28-iyulda PF-24-son hamda 2024-yil 30-apreldagi PF-69-son Farmonlari tasdiqlandi. Buning natijasida 862 ming nafar fuqarolarning pensiya miqdorlari minimal iste'mol xarajatlari miqdoriga yetkazilib, ushbu maqsadlar uchun Pensiya jamg'armasi hisobidan jami 290 mlrd. so'm ajratildi.

Jamg'armaning joriy yil 1-yarim yillikda 22 730,0 mlrd. so'm yoki belgilangan prognoz ko'rsatkichlari 101,5 % ga bajarilishi natijasida davlat budjetidan ajratiladigan transfertlar miqdori 330,0 mlrd. so'mga kam olindi.

2024-yilning yanvar–iyun oylarida Pensiya jamg'armasi tomonidan 145,6 ming nafar fuqaroga yangi pensiya tayinlandi. 2024-yil 1-iyul holatiga pensiya oluvchilarning umumiy soni 4 020,6 ming nafarga yetib, aholi sonidagi ulushi 10,8 % ni tashkil qildi.

2024-yil iyun oyida pensiyalarning bir oylik o'rtacha miqdori 1 245,3 ming so'mni tashkil qilib, 2023-yil iyun oyiga nisbatan 99,3 ming so'mga yoki 8,6 % ga ko'paydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijalari shuni anglatadiki, O'zbekistonda pensiya tizimi barqaror ishlashi uchun ikki asosiy moliyaviy manba — jamg'arma tushumlari va davlat budjeti transfertlari muvozanatda qo'llanilmoqda. Daromadlarning prognozdan yuqori bajarilishi jamg'arma moliyaviy intizomining kuchayganidan dalolat bersa-da, davlat budjeti transfertlarining salmoqli ulushi pensiya tizimining hali ham budjetga bog'liqligini ko'rsatmoqda.

Kelgusida pensiya jamg'armasi resurslarini yanada mustahkamlash uchun quyidagilar zarur:

soliqlardan tashqari tushumlarni oshirish, norasmiy bandlikni qisqartirish orqali majburiy ajratmalar bazasini kengaytirish;

jamg'arma mablag'larini uzoq muddatli investitsiya loyihalariga yo'naltirish;

shaffoflik va hisobdorlikni kuchaytirish.

Xulosa qilib aytganda, 2024-yilning birinchi yarmidagi ko'rsatkichlar pensiya jamg'armasining ijtimoiy majburiyatlarni bajarishda moliyaviy imkoniyatlari yetarli ekanligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, davlat transfertlaridan qisman mustaqillashish, daromad manbalarini kengaytirish va investitsion faoliyatni kuchaytirish tizimning barqaror kelajagini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari to'plami. – Toshkent: Adliya vazirligi nashriyoti, turli yillar.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari: <https://stat.uz>
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy hisobotlari: <https://www.mf.uz>
5. "O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari" – yillik statistik to'plam. – Toshkent: Davstatqo'm, 2024.
6. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch." – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
7. Qosimov B., Xolbekov B. "Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish nazariyalari." – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
